

LANDSKAPSSTYRELSENS MEDDELANDE

Målsättningar med anledning av EU:s näringspolitiska reformer

1999-2000

nr 3

Landskapsstyrelsens meddelande om målsättningar med anledning av EU:s näringspolitiska reformer är en uppföljning av landskapsstyrelsens meddelande nr 1, 1997-98 om näringspolitiken och EU:s reformprocesser. I det tidigare meddelandet uppställdes preliminära målsättningar för den åländska regional- och näringspolitiken som nu redogörs för mer detaljerat. Meddelandet syftar till att ge en samlad bild av deltagandet i EU:s olika program och inhämta lagtingets synpunkter inför förhandlingarna om programmen, fastställandet av regler för genomförandet och verkställigheten av programmen.

I meddelandet redogörs inledningsvis för hur Åland, vårt näringsliv och utvecklingen beskrivs inför Europeiska kommissionen. Denna beskrivning kan utgöra underlag för en närings- och regionalpolitisk utvecklingsdebatt i lagtinget.

Meddelandet innehåller målsättningar och förslag till åtgärder beträffande regionalt statligt stöd, strukturfondsprogram samt jordbruks- och fiskeripolitiken för perioden 2000-2006. Sakinnehållet är brett och behandlar bl.a utbildnings-, arbetsmarknads-, regional-, jordbruks-, fiskeri- och miljörelaterade frågor av betydelse för näringslivet samt samarbete med närliggande regioner. En gemensam nämnare är att förslagen bygger på en anpassning till EG:s regelverk och beträffande strukturfonds- och jordbrukspolitiken krävs initiativ av landskapsstyrelsen för att erhålla finansiering från Europeiska unionens budget. Beträffande egna nationella stödformer krävs också anpassning till EG:s regelverk.

Landskapsstyrelsen överlämnar härmed ovannämnda meddelande till lagtinget. Landskapsstyrelsen kommer efter behandlingen av meddelandet i lagtinget att fortsätta förhandlingarna med Europeiska kommissionen om sakinnehållet i de olika förslagen.

Mariehamn den 4 april 2000

V i c e l a n t r å d

Olof Salmén

Landskapsstyrelseledamot

Roger Jansson

Nr 87 N10

Dnr N10/00/1/9

INNEHÅLL

1. INLEDNING	3
2. ÅLANDS NÄRINGS LIV	6
2.1 Geografi och befolkning	6
2.2 Den åländska ekonomin och arbetsmarknaden	7
2.3 Utvecklingen i glesbygd och skärgård	11
2.4 Utbildningsstrukturen	13
3. STATSSTÖD	16
3.1 Regionalt statligt stöd 2000-2006	16
3.1.1 Stödkarta	16
3.1.2 Investeringsbidrag	16
3.2 Övrigt stöd	16
4. STRUKTURFONDSPROGRAM 2000-2006	18
4.1 Fiskeriprogram	18
4.1.1 Målsättning	18
4.1.2 Åtgärder	19
4.1.3 Finansiering av fiskeriprogrammet	20
4.2 Mål 2-program	21
4.2.1 Målsättning	21
4.2.2 Åtgärder	22
4.2.3 Finansiering av mål 2-programmet	23
4.3 Mål 3-program	24
4.3.1 Målsättning	24
4.3.2 Åtgärder	24
4.3.3 Finansiering av mål 3-programmet	25
4.4 Interreg III A Skärgården	26
4.4.1 Målsättning	26
4.4.2 Åtgärder	26
4.4.3 Finansiering av Interreg III A Skärgården	27
4.5 Interreg III B Östersjön	27
5. PROGRAM FÖR LANDSBYGDENS UTVECKLING 2000-2006	28
5.1 Miljöstöd	28
5.1.1 Målsättning	28
5.1.2 Åtgärder	28
5.1.3 Finansiering av miljöstödsprogrammet	30
5.2 Stöd till mindre gynnade områden (LFA)	31
5.3 Startstöd	32
5.4 Investeringar i jordbruksföretag	32

1. INLEDNING

Ålands näringspolitiska behörighet är omfattande enligt självstyrelselagen. En stor del av näringsverksamheten och behörigheten att främja näringarna faller under landskapets behörighet. Inom de flesta områden måste dock EG-rätten beaktas även då det gäller åtgärder som helt finansieras över landskapets budget. Det gäller t.ex. alltid då enskilda företag erhåller stöd i form av bidrag, lån, garantier eller andra subventioner.

Primärnäringarna jordbruk och fiske är helt reglerade genom EG-rätten. Främjandet av jordbruket finansieras dels helt över EG-budgeten, dels helt med statliga medel samt med en kombination av EG- och landskapsmedel. Stöd till fiskerinäringen finansieras med såväl EG- som landskapsmedel. Systemen för den gemensamma jordbruks- och fiskeripolitiken är uppbyggda så att stöden kan sägas vara obligatoriska i den meningen att det utan dem inte skulle vara möjligt att bedriva näringarna inom den gemensamma marknaden.

Vid sidan av primärnäringarna är den näst största EG-budgetposten strukturfonderna som syftar till att främja den ekonomiska och sociala sammanhållningen inom EU. På vissa grunder kan regioner få del av denna finansieringsform för att komplettera de nationella medlen i främjandet av näringslivet och sysselsättningen. För att få del av strukturfondernas finansiering krävs dock att det regelverk som omgärdar dessa följs.

I landskapsstyrelsens meddelande nr 1, 1997-98 om näringspolitiken och EU:s reformprocesser beskrevs utförligt uppbyggnaden av de regelverk som nu har trätt i kraft samt landskapsstyrelsens målsättningar för tillämpningen av de nya statsstödsreglerna och deltagande i EG:s fonder och stödprogram. Landskapsstyrelsen har deltagit i beredningen av de olika rättsakterna och på basen av de nya reglerna låtit uppgöra förslag till program (ansökningar om EG-medel) för 2000-2006 som skall godkännas av Europeiska kommissionen. Arbetet med innehållet i programmen har utförts av arbetsgrupper bestående av företrädare för kommunerna, branschorganisationer, arbetsmarknadens parter, miljöorganisationer och tjänstemän från landskapsförvaltningen. Programmen har varit föremål för samrådsförfarande med lagtinget och har antagits av landskapsstyrelsen. I programmen har tyngdpunktsområdena slagits fast men detaljregleringarna är ännu öppna. Förhandlingarna har inletts under våren 2000 och tidigast i april kan kommissionens första beslut om godkännande av program väntas. Målsättningen är att de flesta programmen kan börja genomföras under hösten 2000, efter att landskapsstyrelsen har utfärdat detaljregler för verkställigheten..

I kapitel 2 beskrivs det åländska näringslivet och vad som karaktäriserar det regionalpolitiska området skärgården och landsbygden. I kapitel 3 redogörs för vad som är aktuellt inom statsstödsområdet. Kapitlen 4 och 5 sammanfattar målsättningarna med de nya EU-programmen och vilken typ av insatser som kan stödas samt finansieringsplanerna. För mer detaljerade beskrivningar av innehållet hänvisas till de olika programdokumenten.

I föreliggande meddelande behandlas inte sjöfartsnäringen då den har behandlats tidigare

i ett sjöfartspolitiskt program¹.

De stöd som finansieras delvis över EG-budgeten och för vilka det krävs fleråriga program kan sammanfattas enligt följande:

EU-PROGRAM 2000-2006
LANDSBYGDENS UTVECKLING * Miljöstöd * LFA-stöd * Startstöd
FISKERINÄRINGENS UTVECKLING * Strukturstöd
REGIONALPOLITISKT PROGRAM * Mål 2 - landsbygdskommunerna (skärgårdsutveckling, företagsutveckling, miljöanpassning och informationssamhället)
HORISONTELLT PROGRAM * Mål 3 - hela Åland (system för vuxenutbildning, kompetenshöjning i företag och på arbetsplatser, arbetsmarknadsintegrering)
GRÄNSÖVERSKRIDANDE SAMARBETE * Interreg III A Skärgården - Åland, Stockholms och Sydvästra Finlands skärgårdar (profilhöjning, näringslivs- och samhällsutveckling, miljö) * Interreg III B Östersjön - Finland, Sverige, Danmark, och östersjödelarna av Tyskland i samarbete med Polen, Baltikum och Ryssland (planering för regional utveckling)

¹ Landskapsstyrelsens meddelande nr 1/1998-99, Sjöfartspolitiskt program för Åland.

Sammanfattning av finansieringsramarna för EU-programmen 2000-2006, miljoner mark

	LS	EU	PRIVAT	TOTALT
Fiske	26,4	21,7	39,4	87,5
Mål 2	40,4	27,2	65,2	132,8
Mål 3	22,9	15,4	21,6	60,0
Interreg III A Skärgården	16,0	16,0	2,0	33,7 (ca. Ålands del)
Miljöstöd	89,4	89,4		178,8
LFA-stöd	83,9	29,5		113,4
Startstöd	4,6	4,6		9,2
Totalt	283,6	203,8	128,2	615,4
Per år, genomsnitt	40,5	29,1		87,8

Därutöver tillkommer helt landskapsfinansierade insatser inom ramen för näringslivets och primärnäringsarnas främjande som för år 2000 uppgår till ca. 30 miljoner mark och helt statligt finansierade insatser om ca. 40 miljoner mark (ca. 20 miljoner till sjöfarten och 20 miljoner till jordbruket) samt helt EU-finansierade åtgärder till jordbruket (CAP) om ca. 10 miljoner mark. Sammanlagt uppgår således det offentliga stödet till och främjandet av hela det åländska näringslivet inklusive primärnäringsarna till knappt 150 miljoner mark per år, varav EU:s andel är kalkylerad till ca. 25%.

2. ÅLANDS NÄRINGSLEV

I programmen sammanfattas beskrivningen av Åland och näringslivet på följande sätt.

2.1 Geografi och befolkning

Av Ålands öar och skär är 6.400 större än 3.000 m². Den totala arealen är 6.784 km², varav 78% är vattenområden och 22% är landareal. Fasta Ålands landareal utgör över 70% av den totala landarealen.

Avståndet från fasta Ålands nordligaste punkt till den sydligaste är 55 kilometer. Från den västligaste punkten på fasta Åland till den östligaste bebodda ön i skärgården är det 91 kilometer. Avståndet till såväl Stockholm på den svenska kusten i väst som till Åbo på den finska kusten i öst är det omkring 150 kilometer fågelvägen.

Det finns totalt 16 kommuner på Åland varav de 15 landsbygdskommunerna utgör det egentliga landsbygdsområdet. Inom landsbygdsområdet finns det 6 skärgårdskommuner och 9 landsbygdskommuner på fasta Åland. Trots att hela Åland är ett skärgårdsområde görs en administrativ och regionalpolitisk åtskillnad mellan fastlandsön och skärgården.

Den åländska befolkningen uppgår till 25.625 invånare (årsskiftet 1998/99) varav 10.534 bor i staden Mariehamn och 15.091 på landsbygden. Av landsbygdens befolkning bodde 12.692 personer på fasta Åland och 2.399 i skärgården. Invånarantalet i skärgården har nästan halverats mellan år 1950 och 1980, men har sedan 1980 varit tämligen stabilt med en svag nedgång.

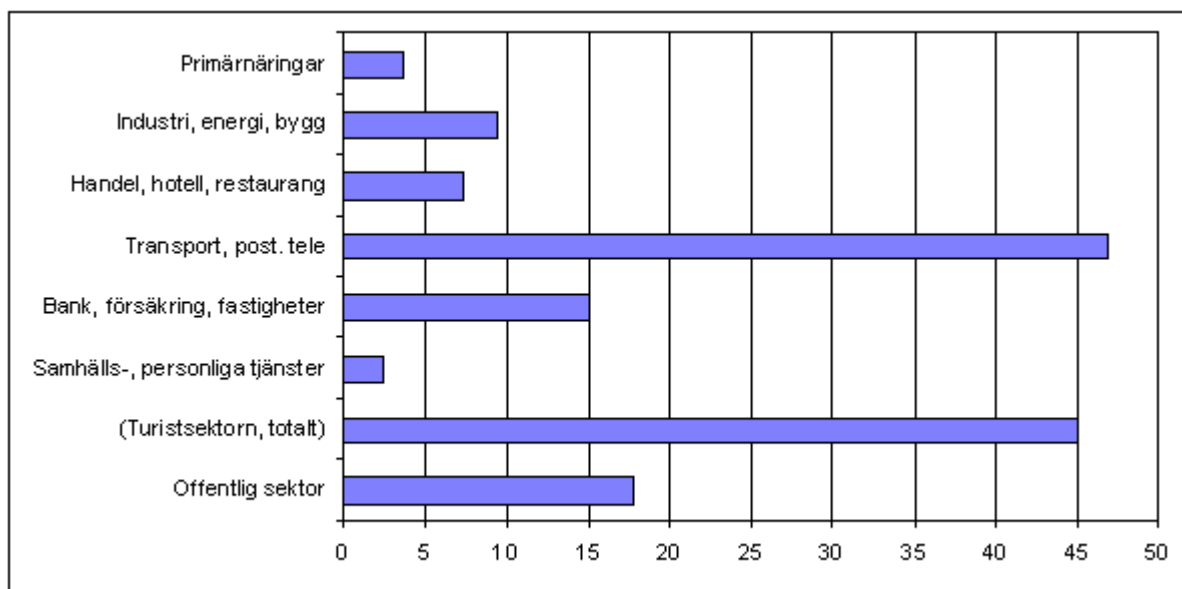
Befolkningstätheten för hela Åland är 16,8 personer per km² och för landsbygdsområdet 10 personer per km². I skärgården bor endast 4,6 personer per km² landyta.

Befolkningens åldersstruktur 1998

	0-14 år	15-64 år	65- år
Hela Åland	18,6	65,1	16,3
Landsbygdsområdet	20,1	63,1	16,8
Skärgården	17,8	57,6	24,6

2.2 Den åländska ekonomin och arbetsmarknaden

Den åländska ekonomin är starkt präglad av tjänste- och servicenäringarna, vilka genererar över 80 procent av förädlingsvärdet och ca 70 procent av sysselsättningen i den åländska ekonomin. Inom områdena transporter och finansiella tjänster m.m. genereras omkring tre fjärdedelar av hela det privata näringslivets förädlingsvärde och drygt hälften av Ålands BNP. Sjösektorns dominans är påtaglig då denna ensam står för över 40 procent av Ålands totala BNP. Vid sidan av den finansiella sektorn är handeln, hotell och restaurang (med betydande turistintäkter) samt tillverkningsindustri (inkl. bygg) viktiga näringar. Primärnäringsarna är, trots sin relativt blygsamma nettoavkastning, fortfarande betydelsefulla för glesbygden samt som råvaruproducenter för den viktiga livsmedelsindustrin. Det finns ca 2.300 företag på Åland inkl. ca 1.000 jordbruksföretag. Ett tjugotal företag har mer än 50 anställda, av vilka de flesta är färjrederier. Cirka 95 procent av de åländska företagen har mindre än 10 anställda, däribland en stor del enmansföretag. Den åländska ekonomin är långt beroende av den ekonomiska utvecklingen i de omkringliggande närområdena i Finland och i Sverige. Vad gäller

importen dominerar den finländska marknaden. Även för det åländska landbaserade näringslivets export är den finländska marknaden viktigast. För hela ekonomin är dock den svenska marknaden den viktigaste exportmarknaden, beroende av den stora andelen tjänsteexport genom resenärigen.

Den åländska näringslivsstrukturen 1997, förädlingsvärde per bransch, procent

(turistsektorn anges skilt samt ingår i övriga näringar, främst transporter)

Sysselsättningsutvecklingen 1975-1997

ÅLAND	Antal sysselsatta		Andel av sysselsättningen		Ökning/minskning	
Bransch	1975	1997	1975	1997	Antal	Procent

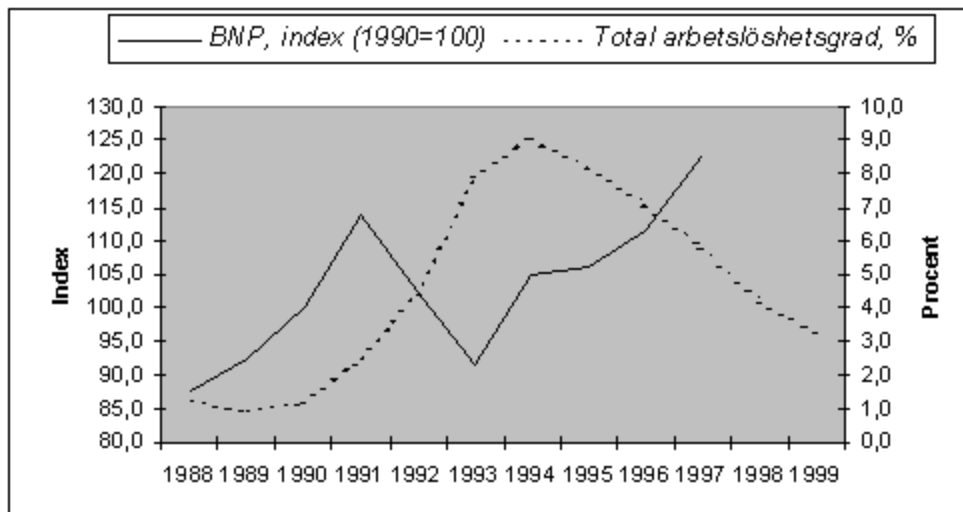
Primär	1.581	947	16,5	7,9	-634	-40,1
Industri	926	1.160	9,6	9,6	+234	+25,3
Bygg	711	630	7,4	5,2	-81	-11,4
Handel	1.524	1.519	15,9	12,6	-5	-0,3
Finans	389	892	4,0	7,4	+503	+129,3
Samfärd	2.136	2.339	22,3	19,4	+203	+9,5
Offentlig	1.953	4.070	20,3	33,8	+2.117	+108,4
Okänd	379	477	4,0	4,0	+98	+25,8
Totalt	9.599	12.034	100	100	+2.435	+25,4
MÅL 2	1975	1997	1975	1997	Antal	Procent
Primär	1.518	883	29,2	12,5	-635	-41,8
Industri	464	704	8,9	10,0	+240	+51,7
Bygg	492	465	9,4	6,6	-27	-5,5
Handel	595	812	11,4	11,5	+217	+36,4
Finans	121	438	2,3	6,2	+317	+262
Samfärd	921	1.316	17,7	18,7	+395	+42,9
Offentlig	851	2.155	16,3	30,6	+1.304	+153,2
Okänd	244	263	4,7	3,7	+19	+7,8
Totalt	5.206	7.036	100	100	+1.830	+35,2
Skärgård	1975	1997	1975	1997	Antal	Procent
Primär	462	221	50,0	21,1	-241	-52,1
Industri	23	34	2,5	3,2	+11	+47,8
Bygg	45	64	4,8	6,1	+19	+42,2
Handel	80	99	8,6	9,4	+19	+23,8
Finans	7	41	0,7	3,9	+34	+486
Samfärd	195	261	21,0	24,9	+66	+33,8
Offentlig	96	275	10,3	26,2	+179	+186
Okänd	20	53	2,1	5,1	+33	+165
Totalt	928	1.048	100	100	+120	+12,9

Åland är indelat i tre regionalpolitiska regioner: staden Mariehamn, landsbygden och skärgården. Skärgården utgörs av områden utan fast vägförbindelse till fasta Åland. Arbetsmarknaden inom de tre regionerna skiljer sig åt genom att Mariehamn har en mer urban arbetsmarknad med ytterst få arbetsplatser inom primärnäringsarna medan olika tjänster står för de flesta arbetsplatserna. De i Mariehamn registrerade rederierna inom passagerartrafiken höjer antalet arbetsplatser inom samfärdseln, medan endast ca en tredjedel av sjömännen är bosatta på Åland. Både landsbygden och skärgården domineras av primärnäringsarna. Arbetsplatser inom sjöfart, industri, handel, hotell och restaurang återfinns i alla regioner.

Den åländska ekonomin har genomgått en snabb utveckling och omstrukturering under de senaste 20-25 åren. Förutom att arbetsmarknaden har vuxit med en femtedel och det samlade förädlingsvärdet inom ekonomin fördubblats, så har branschstrukturen genomgått betydande förändringar. De sysselsättningsmässigt snabbaste tillväxtbranscherna under denna 20-årsperiod var de offentliga tjänsterna samt sektorn med finansiella, försäkrings- och företagstjänster. Även den förhållandevis lilla åländska industrin uppvisar en positiv

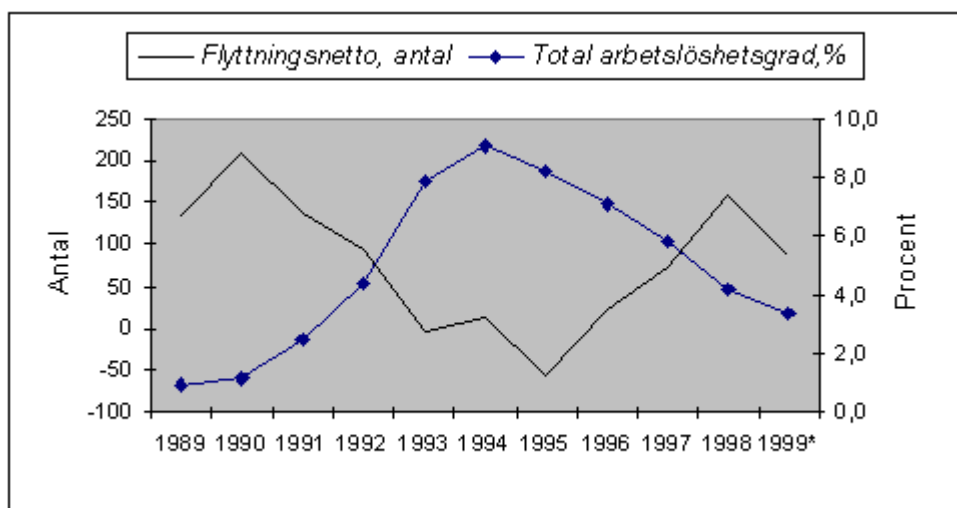
tillväxttrend. Den stora transportsektorn med sjöfarten har något ökat sin andel medan byggverksamhet, handeln och inte mins, primärnäringsarna har drabbats av en betydlig tillbakagång - i absoluta såväl som i relativa tal.

BNP-utveckling och arbetslöshet på Åland

Med undantag för de mer djupgående konjunktursvackorna och då inte minst det tidiga 1990-talets krisår har arbetsmarknadssituationen generellt sett varit god på Åland. Arbetslösheten har i allmänhet varit betydligt lägre än i omgivande regioner och en fortlöpande rekrytering av arbetskraft har skett utanför Åland, något som medfört inflyttning och en växande totalbefolkning. Huvuddelen av inflyttningen kommer från det finländska fastlandet, medan den åländska utflyttningsrörelsen går västerut till i huvudsak Sverige och övriga Norden. Utflyttningen under lågkonjunkturer har bidragit till att den åländska arbetslösheten varit relativt modest.

Flyttningsnetto och total arbetslöshet på Åland, 1988-1999

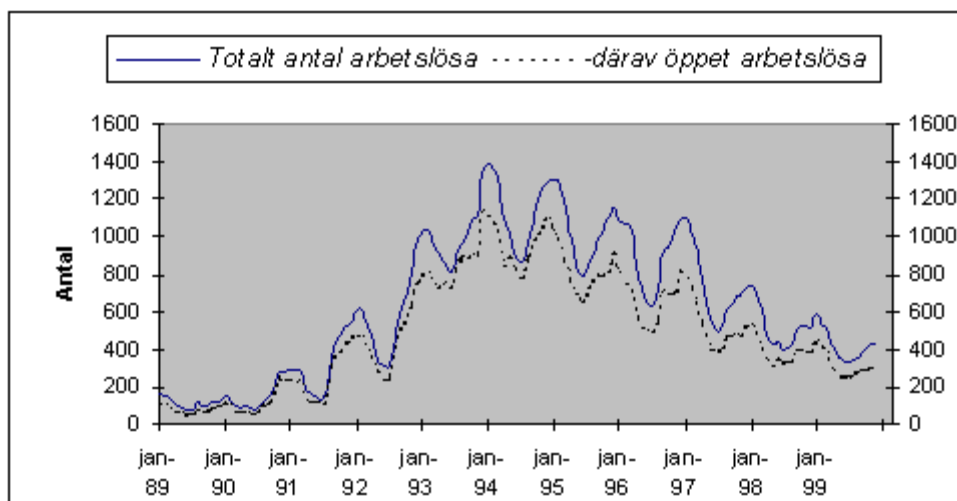

*

preliminära siffror för flyttningsnetto år 1999

Turismens stora betydelse för Åland genom passagerartrafiken, handel, hotell- och restaurang m.m. gör också att arbetsmarknaden utsätts för kraftiga säsongvariationer. Under högsäsongen som i regel varar åtta veckor i juni-augusti råder det arbetskraftsbrist i de turistrelaterade näringarna medan verksamheten i många tursitföretag går på sparlåga under vintersäsongen. De senaste årens goda tillväxtutveckling i ekonomin har även lett till flaskhalsar med arbetskraftsbrist inom t.ex service och IT-området, men även i andra typer av företag.

Arbetslösheten på Åland 1989-1999, säsongvariationer

Den åländska befolkningen har vid internationella jämförelser uppvisat en relativt låg utbildningsnivå vilket gör att företagen i vissa fall har svårt att rekrytera personer med rätt kompetensprofil på Åland. På senare år har dock trenden vänt mot en snabbt stigande utbildningsnivå bland de unga.

De senaste rapporterna om konjunkturläget tyder på att den åländska ekonomin befinner sig i en högkonjunktur men att framtidsutprognosema visar på en långsammare ekonomisk tillväxt. De stora företagen som är mer beroende av de internationella marknaderna har blivit mer återhållsamma, medan de mindre företagen, vars marknader ofta inte sträcker sig bortom Ålands gränser reagerar långsammare.

2.3 Utvecklingen i glesbygd och skärgård

Knappt 60% av Ålands befolkning är bosatt i mål 2-området utanför Mariehamn. I synnerhet skärgårdskommunerna är glest befolkade medan invånartätheten i Mariehamn är betydligt högre. I den minsta kommunen som ligger i skärgården bor endast 126 personer (Sottunga kommun).

Befolkningen på landsbygden utanför Mariehamn har ökat med 3,3% under perioden 1990-1996, vilket är mer än för hela Åland där ökningen varit 1,2% under motsvarande tid. Huvudförklaringen härtill torde vara en viss utflyttning från Mariehamn, i och med att mark- och bostadsreserver i staden krymper, i kombination med ökad arbetspendling från landsbygden till staden. Sett över en längre tidsperiod har befolkningsfördelningen mellan Mariehamn och resten av Åland legat relativt stilla. Mariehamn hade i mitten av 1990-talet ungefär samma andel av totalbefolkningen som år 1970. Inom glesbygdsområdet har utvecklingen dock varit betydligt mer positiv för de stora landskommunerna på pendlingsavstånd från Mariehamn än inom skärgårdsområdet. Mellan 1990 och 1997 ökade dessa s.k centralkommuner sin befolkning med sammanlagt närmare 600 personer, medan skärgårdskommunernas befolkningsunderlag i stort låg stilla eller hade en svagt nedåtgående trend.

Ett annat problem inom glesbygdsområdena, och då inte minst i skärgården, är den sneda befolkningsstrukturen. Medan 67% av befolkningen i Mariehamn 1997 återfanns i de arbetsmarknadsaktiva åldersgrupperna mellan 15 och 64 år, stannade motsvarande andel i skärgårdskommunerna vid 57%. Den sneda fördelningen i skärgården är särskilt stor när det gäller åldrarna från 65 år och uppåt. I Mariehamn var andelen pensionärer 1997 ca 17% medan motsvarande siffra i skärgårdskommunerna i genomsnitt låg närmare 25% - i vissa fall upp emot 30%. De mer långsiktiga trenderna när det gäller de regionala obalanserna i befolkningsstrukturen är inte heller särskilt positiv. Under åren 1970 till 1997 minskade således andelen av befolkningen över 65 år något i Mariehamn, medan den ökade från knappa 22 till dryga 25% i skärgårdsområdet. Huvuddelen av arbetsmarknaden är lokaliserad till Mariehamn.

Sysselsättning per näringsgren enligt arbetsplatsernas lokalisering 1997

Näring	Hela Åland, antal	varav mål 2-regionen sysselsätter, %
Primärnäringsarna	943	96,8

Industri	1.153	40,3
Byggnadsverksamhet	631	56,7
Handel, hotell och restaurang	1.523	35,9
Transport och sjöfart	4.291	8,3
Bank och försäkring	889	16,2
Offentliga tjänster	4.080	31,0
Okänd	477	55,1
TOTALT	13.987	30,8

Över en femtedel av arbetsplatserna på landsbygden härrör från primärnäringarna och över en fjärdedel från den offentliga sektorn, vilket är vanliga kännetecken för glesbygdsregioner runt om i Norden och Europa. Mariehamn, däremot, domineras helt av de moderna tjänstenäringsar som bildar basen för ekonomi och export. Studeras istället det landbaserade näringslivet, till vilket åtgärderna i mål 2-programmet riktar sig, står landsbygden för ca 40 % av arbetsplatserna.

Utvecklingen inom de för glesbygden hittills så viktiga primärnäringarna har inte varit positiv. Mellan 1985 och 1995 har primärnäringarnas andel av den åländska arbetsmarknaden minskat från drygt 13 till drygt 8%. Fortfarande har primärsektorn stor betydelse i skärgårdskommunerna med nästan en tredjedel av sysselsättningen. Dessutom stöder primärnäringarna den största industrisektorn på Åland som är livsmedelsindustrin.

Sysselsättning per näringsgren

Åland totalt	1985 Antal (%)	1990 Antal (%)	1996 Antal (%)
<i>Primärnäringar</i>	1.549 (13,7)	1.335 (10,8)	968 (8,3)
Jordbruk	1.142 (10,1)	1.037 (8,4)	776 (6,7)
Fiske	190 (1,7)	126 (1,0)	166 (1,4)
Skogsbruk	217 (1,9)	172 (1,4)	26 (0,2)
<i>Övriga näringar</i>	9.796 (86,3)	11.072 (89,2)	10.684 (91,7)
TOTALT	11.345 (100)	12.407 (100)	11.652 (100)

Mål 2-området			
<i>Primärnäringsar</i>	1.444 (22,5)	1.262 (17,7)	907 (13,4)
Jordbruk	1.121 (17,4)	1.012 (14,2)	747 (11,1)
Fiske	131 (2)	100 (1,4)	142 (2,1)
Skogsbruk	192 (3)	150 (2,1)	18 (0,3)
<i>Övriga näringar</i>	4.985 (77,5)	5.876 (82,3)	5.845 (86,6)
TOTALT	6.429 (100)	7.138 (100)	6.752 (100)

Området som föreslås till en mål 2-region har en rural näringslivsstruktur med stort inslag av sysselsättning inom primärnäringsarna och offentlig sektor. Den åländska tillverkningsindustrin baseras i huvudsak på förädling av jordbruksprodukter och dessa näringar bildar en helhet i landsbygdsekonomin. Andelen sysselsatta inom primärnäringsarna har minskat kraftigt. Mellan 1985 och 1996 har antalet sysselsatta inom primärnäringsarna på Åland minskat med 38 procent. I det åländska mål 2-området har andelen sysselsatta inom primärnäringsarna minskat från 22,5% (varav jordbrukare 17,4%) 1985 till 13,4% (varav 11,1% jordbrukare) 1996.

Inom de närmaste fem åren beräknas ytterligare ca 20 procent försvinna med tanke på att en femtedel av jordbrukarna är äldre än 60 år.

2.4 Utbildningsstrukturen

Utbildningsnivån och -profilen

Ålänningarna är i internationella jämförelser lågt utbildade mätt i såväl utbildningsnivå som i utbildningens längd i år. Under 1990-talet har emellertid skett en kraftig ökning av antalet ålänningar som bedriver högskolestudier, antalet har mer än fördubblats mellan 1990 och 1998. Till en del kan denna expansion sättas i samband med lågkonjunkturen under första hälften av årtiondet, då många ungdomar valde ytterligare studier framom arbetslöshet. Mycket tyder dock på att intresset för högre studier håller i sig även sedan konjunkturen svängt till det bättre, och detta kommer i sin tur att innebära att utbudet av kvalificerad arbetskraft på den åländska arbetsmarknaden kommer att öka. För detta krävs emellertid aktiva åtgärder som syftar till att uppmuntra till återflyttning efter avslutade studier, antingen direkt eller efter kortare eller längre tids arbete för att förvärva praktik och erfarenhet för att motverka en hotande kompetensflykt.

Utbildningsnivån i Norden 1996

Personer i åldern 25-64 år enligt utbildningens längd, %

Land	Utbildningens längd			
	0-9 år	10-12 år	13+ år	Alla
Danmark	37,6	41,5	20,9	100
Finland	33,2	49,7	17,1	100
Island	26,6	40,9	32,5	100
Norge	17,8	56,6	25,6	100
Sverige	25,8	47,2	27	100

Hela Norden	28,7	48,1	23,2	100
Åland	37,9	49	13,1	100

Utbildningsnivån på Åland och i Finland 1995

Examen utöver grundskolnivå, % av befolkningen över 15 år

Utbildning	Åland	Finland
Ingen examen utöver grundnivå	48,1	45,0
Utbildning på mellannivå (3-4 år)	41,5	42,6
Utbildning på högre nivå (5-8 år)	10,3	12,3
Totalt	100	100

På samma sätt som den åländska näringslivsstrukturen avviker från situationen i t.ex Finland syns skillnaderna även i preferenserna beträffande studievalen. På Åland är det högre andelar av befolkningen som är utbildade inom t.ex handel, samhällsvetenskap, trafik och kommunikation medan det i Finland är vanligare med t.ex teknisk-naturvetenskaplig utbildning och bredare allmänbildande utbildning.

Utbildningsstruktur på Åland och Finland 1995

Sysselsatt arbetskraft, %

Utbildningsområde	Åland	Finland
Allmänbildande	9,5	14,4
Human-estetisk	2,1	3
Lärarutbildning	3,8	3,6
Handel-samhällsvetenskap	20,8	18,8
Teknisk-naturvetenskap	22,5	33,1
Trafik-kommunikation	6,3	0,8
Hälsa-sjukvård	12,9	10,5
Jord-skogsbruk	5,6	5,3
Andra specialyrken	16,5	10,5
Totalt	100	100

3. STATSSTÖD

Begreppet statsstöd avser allt offentligt stöd som riktas till enskilda företag oavsett om det är EU, staten, landskapet eller kommunerna som finansierar stödet. EG:s statsstödsregler syftar till att förhindra konkurrenssnedvridningar som uppstår till följd av offentliga myndigheters agerande på den inre marknaden. Huvudregeln är att allt stöd är förbjudet om det ges av statliga medel, om stödet gynnar vissa företag eller viss produktion och om stödet påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Vid sidan av förbudet finns det undantag som förutsätter kommissionens godkännande t.ex. stöd för att underlätta utveckling av vissa regioner (regionalt statligt stöd). Dessutom har kommissionen i allt högre grad offentliggjort sina interna tolkningsprinciper även för andra typer av stöd som kan bli godkända. Statligt stöd måste notifieras till kommissionen för godkännande innan det får verkställas. Det enda mera omfattande undantaget gäller s.k. försumbart stöd som inte behöver anmälas i förväg.

3.1 Regionalt statligt stöd 2000-2006

3.1.1 Stödkarta

I enlighet med landskapsstyrelsens målsättning beslöt Europeiska kommissionen 26.10.1999 att skärgården och fasta Åland exklusive Mariehamn utgör ett stödområde enligt undantaget från statsstödsförbudet artikel 87.3 c i fördraget. I dessa regioner är det tillåtet att stöda företag i enlighet med riktlinjerna om regionalt statligt stöd för att utveckla regionerna. Kommissionens beslut grundar sig på att området även utgör ett regionalpolitiskt prioriterat område med möjlighet till stöd från strukturfonderna i ett mål 2-program för perioden 2000-2006.

3.1.2 Investeringsbidrag

Tillämpningen av stödområdesbeslutet avser på Åland investeringsbidragen till företag som regleras i näringsstödslagen. Regelförändringarna föranledde även en förändring av lagen dels vad gäller det område som berörs, dels vad gäller den högsta tillåtna stödnivån. Den högsta tillåtna nivån är 23% för små- och medelstora företag och 13% för stora företag. Samtidigt infördes möjligheten att stöda företag i Mariehamn i enlighet med riktlinjerna för små- och medelstora företag. Den högsta tillåtna stödnivån i Mariehamn är 15% för små företag och 7,5% för medelstora företag. Förändringen i näringsstödslagen har anmälts till kommissionen och beslutet väntas före sommaren 2000.

3.2 Övriga stöd

Beredningen av stödordningar för utbildningsstöd, miljöinvesteringar och IT pågår och kommer att anmälas till kommissionen före sommaren 2000. Dessa stödordningar kommer att tillämpas vid genomförandet av mål 2- och mål 3-programmen till de delar dessa rör företagsstöd.

Beträffande stöd till detaljhandeln i glesbygden och transportstödet är en revidering under beredning. För övriga företagsstöd finns det godkända stödordningar.

4. STRUKTURFONDSPROGRAM 2000-2006

4.1 Fiskeriprogram

Fiskerihushållningen på Åland omfattar yrkesfiske (havsfiske samt kust- och skärgårdsfiske), vattenbruk, fiskförädling och fiskhandel. Näringen omsätter årligen ca. 360 miljoner mark och sysselsätter ca. 500 personer på hel- eller deltid. Under perioden 1995-99 har havsfiskets betydelse minskat medan det småskaliga kust- och skärgårdsfisket samt fisketurismens betydelse ökat. På landsbygden och i skärgården där utkomst- och sysselsättningsmöjligheterna är begränsade är fiskerinäringen av central betydelse, särskilt fiskodlingen. Fisket är delvis säsongsbetonat och splittrat på grund av skärgårdsnaturen och är därför beroende av väl fungerande transporter och även i övrigt väl utvecklad infrastruktur.

Den åländska fiskindustrins och -handelns hantering av fisk avsedd som livsmedel, 1.000 kg

Fiskart	1993	1997	1998
Strömming	869	1.531	2.287
Lax	245	79	36
Sik	149	167	180
Abborre	182	136	167
Gädda	68	55	49
Gös	47	64	51
Övriga arter	114	127	92
Odlad regnbåge	4.700	4.500	5.000

Strukturplanen för fiskerinäringen grundar sig på rådets förordning (EG) nr 2792/99 om föreskrifter och villkor för gemenskapens strukturstöd inom fiskerisektorn.

4.1.1 Målsättning

Den övergripande målsättningen för strukturåtgärder är att skapa balans mellan fisket och ett varaktigt nyttjande av resurserna. Konsumenterna ställer allt högre krav på att fisket bedrivs selektivt så att miljön och den biologiska mångfalden beaktas. Miljöcertifiering och märkning av fiskfångst förväntas bli allmänna krav både inom fiskesektorn och inom vattenbruket. Målsättningen med de föreslagna åtgärderna är att dessa skall leda till en mera konkurrenskraftig fiskerinäring som är anpassad till marknadens krav. Dessutom förväntas åtgärderna bidra till att fisket och vattenbruket levererar förstklassiga produkter samt att befintliga arbetsplatser inom näringen kan bibehållas.

Specifika målsättningar är att:

- * underlätta en generationsväxling inom fiskarkåren
- * modernisera fiskekapaciteten
- * förbättra kvalitet på råvaran

- * öka förädlingsgraden och diversifiera produktionen
- * minska miljöpåverkan

4.1.2 Åtgärder

Reglering av fiskeansträngningen

Enligt det nuvarande fartygsprogrammet som sträcker sig till utgången av år 2001 finns det inget nedskärningsbehov för fiskefartygsflottan. Avsikten är att beakta alla eventuella regleringsbehov i samband med följande fleråriga fartygsprogram som gäller från år 2002. Vid behov kan då stöd beviljas för att varaktigt avlägsna ett fiskefartyg från aktivt fiske genom skrotning. Stöd kan även beviljas för att överföra fartyg till tredje land eller till annan verksamhet än fiske.

Modernisering av fiskefartyg

För att bibehålla fisket som sysselsättande näring och som råvaruproducent till industrin är en modernisering och förnyelse av fiskefartygsflottan ett prioriterat mål. Moderniseringen förbättrar lönsamheten och höjer fiskfångsternas kvalitet. Genom en förnyelse uppnår man även en större säkerhet i råvaruleveranserna vilket gynnar fisken i konkurrens med andra livsmedel. Tyngdpunkten under programperioden kommer att läggas på det småskaliga fisket där de bästa framtidsutsikterna finns. Med dagens fiskebåtar är fisket och industrins råvarutillgång mycket väder- och säsonsberoende vilket minskar näringens konkurrenskraft. Projekt som kan komma att stödas är bl.a. sådana vars syfte är att förbättra arbetsförhållandena och höja säkerheten ombord, installation av moderna system för hantering av fångsten och inköp av nya båtar för att bibehålla en modern och driftssäker kapacitet.

Skydd och utveckling av akvatiska resurser, vattenbruk, utveckling av fiskehamnarna, beredning och saluföring

Landhöjning och igenslamning försvårar fiskens möjligheter att nå de traditionella lekområdena. För att trygga de naturliga fiskbeståndens reproduktion genomförs åtgärder som främjar fiskens lek och vandring. Projekten kan gälla muddringar och rensningar av lekvandningsleder, restaureringar av lekplatser, fiskeribiologiska undersökningar och restaureringar av kräftsjöar. Projekten skall i första hand främja yrkesfisket.

Målsättningen med åtgärderna inom vattenbruket är att utveckla och modernisera verksamheten för att göra den mångsidigare, höja kvaliteten och minimera miljöbelastningen. Investeringar inom vattenbruket kommer att domineras av satsningar inom matfiskodlingen. Den process som redan har inletts med att flytta odlingsenheter som ligger i inre vatten till yttre vatten kommer att fortsätta vilket kräver investeringar i kraftigare utrustning samt utfodrings- och servicebåtar. Projekten kan även gälla att förbättra hygien och kvalitet, förbättra utrymmen för fiskhantering samt sociala utrymmen, förebyggande av sjukdomar och höjning av hälsotillståndet och trivseln för fisken, minska verksamheternas miljöpåverkan, utökning av produktionskapaciteten och för produktion av nya arter.

Målsättningen med utvecklingen av fiskehamnarna är att modernisera det befintliga nätet av hamnar och fisklandningsbryggor samt möjliggöra en gemensam uppsamling av den fiskråvara som det småskaliga skärgårdsfisket producerar. Under perioden 2000-2006

kommer tonvikten att läggas på förbättringar av infrastrukturen för fisket. Projekt som kan stödas är utveckling av isförsörjningen, lager- och servicebyggnader, fiskhanteringsutrymmen, regionala fiskuppsamlings- och isstationer, anpassning av kajer och utrustningen för datakommunikation.

Målet med åtgärderna inom beredningen och saluföringen är att all fiskråvara som landas skall tas emot och förädlas, att sträva efter en jämnare tillgång på fiskråvara samt ökad försäljning av fiskprodukter. Insatserna riktas till såväl fiskindustrin och fiskpartihandeln som till mindre hemförädlingsföretag. Projekt som kan stödas är sådana som syftar till att höja förädlingsgraden, produktutveckling för att förbättra tillvaratagandet av råvaran, investeringar i modernare produktions- och förpackningsteknik, minska miljöpåverkan, förbättring av lagerutrymmen samt frys- och kylutrustning och utveckling av datorbaserade distributionssystem.

Övriga åtgärder

För utveckling av det småskaliga fisket, marknadsbefrämjande åtgärder och åtgärder som genomförs av branschen kan stöd ges. Gemensamt för dessa stöd är att de inte riktas till enskilda företagare utan skall genomföras av och gynna fler företag. Dessutom finns det möjligheter att bevilja stöd för tillfälligt upphörande av fiskeverksamheten och nyskapande åtgärder för att t.ex. testa ny teknik och inhämta och sprida kunskap.

4.1.3 Finansiering av fiskeriprogrammet

Den totala finansieringsramen för 2000-2006 är 87,5 miljoner mark, varav landskapets del är 26,9 miljoner mark, fonden för fiskets utveckling 20,9 miljoner mark och den privata finansieringsdelen 36,7 miljoner mark.

Finansieringsram 2000-2006, miljoner mark

	Totalt	EU	LS	Privat
Reglering av fiskeansträngningen	3,0	1,5	1,5	
Förnyelse och modernisering av fiskeflottan	13,0	2,0	3,3	7,8
Skydd och utveckling av akvatiska resurser, vattenbruk, utveckling av fiskehamnar, beredning och saluföring	54,5	9,8	13,1	31,6
Övriga åtgärder	16,0	8,0	8,0	
Tekniskt stöd (administration)	1,0	0,5	0,5	
Sammanlagt	87,5	21,7	26,4	39,4

4.2 Mål 2-program

Ålands mål 2-program omfattar hela Åland exklusive Mariehamn och överensstämmer med det område inom vilket det är möjligt att bevilja regionalt statsstöd. Programmet

har upprättats i enlighet med rådets förordning (EG) nr 1260/1999 om allmänna bestämmelser för strukturfonderna och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1783/1999 om Europeiska regionala utvecklingsfonden.

4.2.1 Målsättning

Den övergripande målsättningen är att höja företagens konkurrenskraft genom att stimulera företagens utveckling. Dessutom eftersträvas en positiv befolkningsutveckling i skärgårdsregionen och att integrera mål 2-områdets befolkning och företag i informationssamhället och att öka miljömedvetandet i näringsliv och samhälle. Under programperioden väntas 200 nya arbetsplatser och 30 nya företag i landsbygdsregionen att skapas. Regionens BNP/capita väntas stiga från 70% till 75% av EU:s genomsnitt.

Utvecklingsstrategin innebär att företagen utvecklas inom en rad områden. Främst gäller det att förbättra kvalitet och höja förädlingsgraden hos produkter och tjänster, öka företagens internationalisering, stimulera införande och användning av informations- och kommunikationsteknologi samt främja miljöanpassning för att tillmötesgå ökade miljökrav. För att stärka skärgårdsregionen stöds genomförande av lokala handlingsplaner och främjandet av entreprenörskap, företagande, åtgärder för ökad inflyttning samt insatser för att stärka de sociala nätverken och öka gemenskapen. Genom ökad tillgänglighet till informations- och kommunikationssamhället integreras befolkningen i informationssamhället och miljömedvetenheten hos befolkningen höjs genom projekt i enlighet med miljöhandlingsprogrammet för Åland.

4.2.2 Åtgärder

Företagsutveckling och rådgivning

Syftet med åtgärden är att höja de små och medelstora landsbygdsföretagens konkurrenskraft och öka internationaliseringen. Stöd kan ges för större projekthelheter som syftar till att öka samarbetet mellan företagen och företagarföreningarna och till att utveckla företagens tjänster och produkter. Stor vikt kommer att läggas vid att höja kvaliteten i tjänste- och produktutbudet och att vidareutveckla utbudet. Stöd kan även ges för utveckling av och tillhandahållande av rådgivning och företagstjänster för i första hand små- och medelstora företag. Information och rådgivning kan avse regelverk kring export, tillstånd, patentansökningar, samarbetsmöjligheter utanför Åland, rådgivning i samband med ansökningar, affärsverksamhetsanalyser, marknadsundersökningar m. m. Projekten kan gälla att genomföra aktuellt åtgärdsförslag för att utveckla den småskaliga turismen, utveckla industriföretag för att öka exporten, samarbete mellan turistnäringen och museala intressen, projekt för att uppnå högre kvalitet i turisttjänsterna och förlänga turistsäsongen eller utveckling av övriga landsbygdsföretag antingen genom branschvisa projekt eller kring olika temaområden.

Skärgårdsutveckling

Syftet är att skapa goda förutsättningar för boende och arbete i skärgården för att uppnå målsättningen om en balanserad regional utveckling. Åtgärden riktar sig även till byar och öar som hör till fastäländska kommuner men som saknar fast vägförbindelse. De regionalpolitiska projekten skall främja inflyttning, entreprenörskap, lokal identitet och

kultur m.m. i skärgården. Inom ramen för åtgärden stimuleras även mindre projekt t.ex. byaprojekt som ökar den sociala gemenskapen. En förutsättning för näringslivet och bosättningen är att även de sociala kontaktnäten är utvecklade. Stöd kan ges till större helheter som samordnar flera kommuners projekt eller för genomförande av lokala handlingsprogram och till företag för samarbete, investeringar, marknadsföring, produktutveckling m.m. Möjlighet ges även att stöda utarbetande, organisation och utformning av projekt med ovanstående målsättning.

Informationssamhället

Målsättningen är att öka tillgängligheten till och användningen av informations- och kommunikationsteknologi för företag och individer. I enlighet med den IT-strategi som utarbetas under år 2000 genomförs projekt som syftar till att introducera informationssamhället för företag och individer. Fördelar med användning av IT-teknik kan uppnås genom effektivitetsvinster vid omorganisation av företagets interna processer, inrättande av nätverk och samarbete mellan kunder och leverantörer samt utveckling av nya möjligheter till affärsverksamhet. Dessutom minskar de geografiska avstånden i betydelse och därmed även företagets lokalisering. Investeringar i infrastruktur leder i sig inte till högre konkurrenskraft utan det förutsätter även förändringar i arbetsmetoder och strukturer. I de perifera delarna av mål 2-området kan infrastrukturella investeringar i form av t.ex. bredbandsteknik stödas för att förbättra kommunikationsmöjligheterna och öka användningen av ny IT-teknik.

Miljöanpassning i näringsliv och samhälle

Målsättningen är att öka miljömedvetenheten i näringsliv och samhälle och att öka antalet företag som miljöanpassar sin verksamhet. Det görs genom att stimulera användningen av miljövänligare arbetsmetoder, produktion och distribution m.m. i näringsliv och samhälle. Större projekthelheter kan genomföras som avser att dels kartlägga vilka behov av miljöförbättrande åtgärder som finns i näringsliv och samhälle, dels utforma och tillhandahålla information om vilka insatser som kan göras och om olika miljöstyrningsmetoder. Projekt kan innehålla certifieringsprocesser riktade till grupper av företag och större temavisa projekt riktade till såväl näringslivet som till allmänheten samt genomförande av miljöhandlingsprogram för Åland. Miljöanpassning hos företag är viktigt med tanke på utvecklandet av affärsmöjligheterna då alltför många företag ställer miljökrav på sina leverantörer och samarbetsparter. Företag som gör miljöförbättrande investeringar eller startar certifieringsprocesser kan erhålla stöd för insatserna med beaktande av principen om att förorenaren skall betala. Med det sistnämnda avses att investeringar som underlyder regelverken kring avfallshantering, vatten-, transport- och energiinfrastruktur normalt inte stöds med regionalfondsmedel.

4.2.3 Finansiering av mål 2-programmet

Den totala finansieringsramen för 2000-2006 är 132,8 miljoner mark, varav landskapets del är 40,4 miljoner mark, Europeiska regionala utvecklingsfonden 27,2 miljoner mark och den privata finansieringsdelen 65,2 miljoner mark.

Finansieringsram 2000-2006, miljoner mark

	Totalt	EU	LS	Privat
Företagsutveckling och rådgivning	32,6	6,6	9,7	16,3

Skärgårdsutveckling	32,6	6,6	9,7	16,3
Informationssamhället	32,6	6,6	9,7	16,3
Miljöanpassning i näringsliv och samhälle	32,6	6,6	9,7	16,3
Tekniskt stöd (administration)	2,4	1,0	1,4	0,0
Sammanlagt	132,8	27,2	40,4	65,2

4.3 Mål 3-program

Mål 3-programmet omfattar hela Åland. Programmet har upprättats i enlighet med rådets förordning (EG) nr 1260/1999 om allmänna bestämmelser om strukturfonderna och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1262/1999 om Europeiska socialfonden. I utarbetandet av programmet har också bl.a. det nya samarbetsförfarandet i sysselsättningsfrågor i enlighet med avdelning VIII romfördraget beaktats såväl som den europeiska sysselsättningsstrategin och den nationella handlingsplanen för sysselsättning på Åland 1999.

4.3.1 Målsättning

Den övergripande målsättningen med mål 3-programmet är att stärka företagens/arbetsplatsernas konkurrenskraft genom tillgång till en kompetent och flexibel arbetskraft och organisation. Till målsättningen hör även att minska klyftan mellan befolkningens utbildningsprofil och den efterfrågade kompetensen samt skapa attraktiva arbetsplatser för utbildad personal. Vidare är målsättningen att minska grupperna som riskerar marginalisering på arbetsmarknaden.

Utvecklingsstrategin är att utveckla system för och tillhandahålla kompetenshöjning inom ramen för begreppet livslångt lärande och stöda arbetsplatsrelaterad utbildning samt befrämja social sammanhållning. Socialfondsåtgärderna i mål 3 är även öppna för målgrupperna i mål 2-programmet och kompletterar regionalfondsinsatserna.

4.3.2 Åtgärder

System för kompetenshöjning

Insatserna riktas till utbildnings- och kompetensområdet som är mindre väl utvecklade på Åland idag. Utbildningen för ungdomar är i stort sett tillfredsställande vad gäller inriktning och omfattning, men när det gäller omskolning, fort- och vidareutbildning för personer i arbetslivet finns det idag inget system eller utbud som fångar upp de olika behoven hos t.ex. de många mikroföretagen på Åland. Avsikten med åtgärden är därför att befrämja uppbyggnaden av ett flexibelt system som tar tillvara arbetslivets efterfrågan på kontinuerlig fort- och vidareutbildning, behörighetsgivande utbildning och behovet av omskolning. I första hand bör behoven av olika typer av utbildning kartläggas för att systemen skall kunna utformas. Följande steg är att samordna och tillhandahålla de olika kompetenshöjande åtgärderna till alla delar av arbetslivet. Utbildningssystemen som riktar sig till vuxna personer i arbetslivet kan utformas på olika sätt och till vissa delar integreras i ungdomsutbildningen och/eller i Yrkeshögskolans verksamhet. Åtgärden kommer också att vara öppen för personer utanför arbetsmarknaden som är i behov av tilläggsutbildning.

Utbildningsinsatser inom arbetslivet

Åtgärden riktas till de individer som är i behov av kompetenshöjning för att klara av det anpassningsbehov som föreligger för företagen och andra arbetsplatser. Ju mer konkurrensen ökar desto större krav ställs på arbetskraften att höja sin kompetens och eftersträva en flexibel arbetsorganisation för att hantera snabba förändringar i verksamhetsförutsättningarna. Åtgärden är öppen för såväl arbetstagare som arbetslösa

men utgångspunkten är att ett arbetsställes behov av ytterligare kompetens skall definiera typen av utbildning som stöds. Beträffande insatser som riktas till den offentliga sektorn kommer socialfondsmedlen inte att ersätta nationella utgifter för motsvarande åtgärder såsom lön till anställda. Möjligheten att kunna stöda offentliga arbetsplatser är av särskild betydelse när det gäller att nå större grupper av kvinnor som är i behov av kompletterande kompetens. Stödet utbetalas till arbetsplatserna för anordnandet/upphandlingen av utbildningen efter en genomgång av de kompetensbehov som finns. Insatserna kan baseras dels på de kartläggningar av behoven som har gjorts inom föregående åtgärd, men kan även gälla mer generella eller specifika områden. Stöd kan även ges för genomförande av behovsutredningar på arbetsplatserna.

Arbetsmarknadsintegrering

Åtgärden syftar till att integrera de marginaliserade grupperna som hotas av utslagning eller arbetslöshet eller som inte på egen hand kan inträda på arbetsmarknaden. Socialfondsinsatserna stöder projekt som beaktar de olika individuella behoven och innehåller aktiva åtgärder för deltagarna. Kvinnornas andel av de arbetslösa har ökat under den senare delen av nittioalet varför särskilda åtgärder för att integrera dessa på arbetsmarknaden behövs. Det kan t.ex. gälla grupper av administrativ personal vars arbetsuppgifter har förändrats och kräver en annan kompetens, introduktionen av personer med olika typer av funktionshinder på arbetsmarknaden, långtidsarbetslösas återinträde i arbetslivet samt förhindrande av arbetslöshet bland unga.

4.3.3 Finansiering av mål 3-programmet

Den totala finansieringsramen för 2000-2006 är 60 miljoner mark, varav landskapets del är 22,9 miljoner mark, Europeiska socialfonden 15,4 miljoner mark och den privata finansieringsdelen 21,6 miljoner mark.

Finansieringsram 2000-2006, miljoner mark

	Totalt	EU	LS	Privat
System för kompetenshöjning	16,1	4,6	6,8	4,7
Utbildningsinsatser inom arbetslivet	30	6,1	9,0	14,9
Arbetsmarknadsintegrering	13,3	4,6	6,8	2,0
Tekniskt stöd (administration)	0,6	0,2	0,3	0,0
Sammanlagt	60	15,4	22,9	21,6

4.4 Interreg III A Skärgården

Åland, Stockholms och Sydvästra Finlands skärgårdar utarbetar inom ramen för Nordiska Ministerrådets Skärgårdssamarbete fram ett nytt program för gränsöverskridande samarbete mellan regionerna. Programmet upprättas i enlighet med rådets förordning (EG) nr 1260/1999 om allmänna bestämmelser för strukturfonderna och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1783/1999 om Europeiska regionala utvecklingsfonden samt kommissionens riktlinjer för gemenskapinitiativen.

4.4.1 Målsättning

Målet är att skärgården utvecklas till en aktiv region med en balanserad utveckling och

goda kommunikationer. Det innebär att behålla en aktiv och fast bosatt befolkning i skärgården; att ha ett anpassat näringsliv som skapar ett större mervärde; att avväga mellan motstående intressen så att skärgården är öppen och tillgänglig för alla utan att ifrågasätta den bofasta befolkningens integritet; att avvärja hoten mot skärgårdens miljö och att vårda kulturarvet och att utveckla skärgårdens kultur. Visionen är att skärgården skall bli en lika känd region som Alperna.

Strategin utgår ifrån att om regionen kan fokusera sig på att skapa ett varumärke som kan användas inom olika branscher ger det en långsiktig effekt med ökat mervärde hos näringslivet i regionen och ökad sysselsättning. Målet är att sysselsättningen ökar med 150 personer och att befolkningen hålls konstant.

4.4. 2 Åtgärder

Skärgårdens profilering och marknadsföring

Utvecklingen av en profil för skärgårdsregionen startade under det föregående programmet och ett varumärke har vuxit fram. Åtgärden skall stöda sådana projekt som medverkar till en effektiv förvaltning och utveckling av skärgårdens varumärke och trygga att skärgårdens produkter och tjänster håller en hög kvalitet. Projekt som kan stödas är utveckling av kvalitetssystem, marknadsföring av varumärket, former för avtal mellan ägaren av varumärket och olika lokala och regionala aktörer.

Näringslivs- och samhällsutveckling

Skärgårdsföretagens problem är den geografiska splittringen som ger kostnadsnackdelar. Dessa kan minskas genom en mer utvecklad distribution genom samverkan. Projekt som kan stödas är t.ex. sådana som syftar till att utveckla distributionen av skärgårdsprodukter, utveckla skärgårdens virtuella saluhall, bredare marknadsföringsprojekt, kompetensprojekt, säkra kvaliteten hos krogar, råvaruproduktion, hantverk och turism, kultuprojekt m.m.

Miljö

Skärgårdens miljö är påverkad av både den egna verksamheten men också i hög grad av de omgivande regionernas utsläpp i vatten och i luften. Miljöfrågornas gränsöverskridande karaktär och miljöns stora betydelse för skärgårdslandskapet gör att gemensamma insatser är angelägna. Belastningen av närsalter måste minska och den biologiska mångfalden bör tryggas. Åtgärden kan stöda projekt som rör utarbetande av gemensamma program för miljöskydd, vattenskyddsaktioner, informationssystem och forskning som främjar det allmänna miljömedvetandet, befrämjandet av strukturer och näringsverksamheter som bibehåller ett ekologiskt hållbart samspel mellan människa och natur

4.4. 3 Finansiering av Interreg III A Skärgården

Finansieringsram 2000-2006, miljoner mark

	Totalt	EU	NAT	Privat
Skärgårdens profilering och marknadsföring	30,0	13,0	13,0	3,0
Näringslivs- och samhällsutveckling	45,0	21,0	21,0	3,0
Miljö	18,0	9,0	9,0	0,0
Tekniskt stöd (administration)	9,0	4,0	4,0	0,0
Sammanlagt	101	48	48	6

4.5 Interreg III B Östersjön

Det nya transnationella samarbetet som ersätter Interreg II C kallas Interreg III B Östersjön under den nya programperioden. Samarbetet är mellan Finland, Sverige, Danmark och östersjödelen av Tyskland. Innehållet rör frågor om fysisk planering och regional utveckling. Landskapsstyrelsen deltar i arbetet med att ta fram ett programförslag för det nya programmet och när det är godkänt kan åländska projekt t.ex inom ramen för B7-samarbetet söka om medel från programmet.

5. PROGRAM FÖR LANDSBYGDENS UTVECKLING 2000-2006

Den övergripande målsättningen med jordbruksstöden är att bibehålla och utveckla förutsättningarna för en levande landsbygd och skärgård med bibehållen sysselsättning och ett öppet landskap. Jordbruket utgör basen för en levande landsbygd och ett öppet landskap varför satsningar på jordbruket är nödvändiga. Jordbruket är betydelsefullt som sysselsättningskälla främst i skärgården men även på fasta Åland. Programmet är utarbetat utgående från bestämmelserna i rådets förordning (EG) nr 1257/1999 om stöd från Europeiska utveckling- och garantifonden för jordbruket (EUGFJ) till landsbygdens utveckling.

5.1 Miljöstöd

5.1.1 Målsättning

Målsättningen med stödet för miljövänligt jordbruk är att minska jordbrukets miljöbelastning på grund av växtnäringsläckage och användningen av kemiska bekämpningsmedel, att utveckla extensiva odlingsmetoder såsom ekologiskt jordbruk, att bevara det öppna odlingslandskapet och småskaligheten samt att bevara en lönsamhet i en småskalig odling. För bevarande av det öppna landskapet bör det främsta målet vara att se till att ett miljöanpassat jordbruk fortsättningsvis kan drivas på Åland. Stödet kan beviljas till jordbrukare som åtar sig att under minst fem år bedriva ett miljövänligt jordbruk på hela sin odlade areal. Ett åtagande att bedriva miljövänligt jordbruk skall sträcka sig utöver normal tillämpning av goda odlingsmetoder.

Lantbrukarna deltar i programmet på frivillig basis. Det är dock de enskilda lantbrukarnas miljöförbättrande insatser som gör att miljömålen kan uppnås. Därför är det viktigt att en tillräckligt stor ersättning för de vidtagna åtgärderna kan erläggas till alla som deltar i programmet. Ersättningen skall täcka det inkomstbortfall och extra kostnader som lantbrukaren har till följd av åtagandena samt innehålla en viss stimulansdel.

5.1.2 Åtgärder

Programmet är uppdelat i två delområden; basstöd och specialstöd. Basstödet som riktar sig till samtliga lantbrukare består i huvudsak av allmänna miljöförbättrande odlingsåtgärder, medan specialstödet innehåller mera insatskrävande landskapsvårdsåtgärder.

BASSTÖD

Basstödet är uppdelat i fyra delprogram:

- Delprogram för konventionellt jordbruk
- Delprogram för ekologisk produktion
- Delprogram för flerårig extensiv vallodling
- Delprogram för naturbetesmarker

Lantbrukaren skall välja bland de olika alternativen så att hela gårdens odlingsareal omfattas av något av de fyra delprogrammen. En gård kan omfattas av flera delprogram beroende av gårdens produktionsinriktning, men programmen kan inte kombineras med varandra på samma areal.

Delprogram för konventionellt jordbruk

För att möjliggöra en gårdsvis anpassad kombination av olika miljöförbättrande åtgärder är delprogrammet för konventionellt jordbruk uppdelat i obligatoriska och frivilliga åtaganden. De obligatoriska åtgärderna är i huvudsak växtproduktionsrelaterade och kan omfattas av samtliga gårdar med växtodling oberoende av produktionsinriktning och odlad gröda. Lantbrukare som ansluter sig till delprogrammet för konventionellt jordbruk skall uppfylla minst kriterierna för de obligatoriska åtgärderna.

Obligatoriska åtgärder:

- * Odlings- och miljöplanering som omfattar en plan för åkeranvändningen, en gödslingsplan och skiftesvisa anteckningar
- * Markkartering vart femte år
- * Fosforgödsling högst enligt markkarteringsresultatet
- * Kvävegödsling högst enligt basgödslingsnivåerna
- * En meter breda skyddsremsor mot utfallsdiken och andra större diken
- * Tre meter breda remsor mot sjöar och vattendrag
- * Spruttest minst vart femte år
- * Två dagars utbildning
- * Obesprutade skyddsremsor, dikeskanter och vägrenar
- * Landskapsvårdsmässigt värdefulla åkrar får inte beskogas
- * Åkerdiken skall hållas rena från sly och igenväxningsvegetation

Dessutom skall lantbrukare som bedriver en sådan husdjursproduktion som producerar mer än 25 m³ stallgödsel under inneutfodringsperioden delta i en kurs i stallgödselhantering och låta analysera näringsinnehållet i stallgödseln. Utöver de obligatoriska åtgärderna kan lantbrukaren välja någon frivillig åtgärd och därmed erhålla ett högre stöd.

Frivilliga åtgärder:

- * Förbättrad användning av stallgödsel
- * Fånggröda och vårplöjd mark
- * Flerårig extensiv vallodling
- * Konventionell odling utan kemiska bekämpningsmedel
- * Reducerad användning av bekämpningsmedel i potatis- och sockerbetsodling
- * Integrerad produktion av frukt och bär
- * Miljöanpassad grönsaksproduktion

Delprogram för ekologisk produktion

Stöd kan erhållas både för övergång till och för fortsatt ekologisk produktion. Övergången till ekologisk produktion kan ske på en gång eller under en treårsperiod. Övergångsperioden är tre år på varje skifte. Stöd betalas såväl under som efter övergångsperioden. Det är olika stödnivåer för spannmål, vall och övriga växter; ettåriga trädgårdsväxter; fleråriga trädgårdsväxter samt för flerårig grönräda.

Ekologisk husdjursproduktion stöds genom ett höjt stöd för den foderareal som motsvarar antalet ekologiskt uppfödda husdjur på gården.

Delprogram för flerårig extensiv vallodling

Delprogrammet för extensiv vallodling är avsett för lantbrukare med husdjursproduktion

och som på hela gårdens åkerareal bedriver en extensiv vallodling.

Delprogram för naturbetesmarker

Stödet är i första hand arealbaserat med djurtätheten per hektar som en ytterligare begränsande faktor.

SPECIALSTÖD

Specialstöd kan erhållas av lantbrukare som ingår minst ett femårigt avtal. Specialstöden är inriktade på landskapsvårdande insatser. Hit hör:

- * Prioriterade naturbeten (hagar och ängar)
- * Återskapande av naturbetesmark
- * Slåtter av naturäng
- * Återskapande och hävd av löväng
- * Stöd för extra breda skyddszoner
- * Bevarande av ursprungsraser

5.1.3 Finansiering av miljöstödsprogrammet

Den totala offentliga finansieringsramen för 2000-2006 är 178,8 miljoner mark, varav landskapets del är 89,5 miljoner mark och Europeiska utveckling- och garantifonden 89,5 miljoner mark.

Finansieringsram 2000-2006, miljoner mark

	Totalt	EU	LS
Basstöd			
Konventionellt jordbruk	98,2	49,1	49,1
Ekologisk produktion	51,0	25,5	25,5
Flerårig extensiv vallodling	2,0	1,0	1,0
Naturbetesmarker	18,9	9,4	9,4
Specialstöd	8,7	4,4	4,4
Sammanlagt	178,8	89,4	89,4

5.2 Stöd till mindre gynnade områden (LFA)

Hela Åland är definierat som ett mindre gynnat område vilket gör det möjligt att betala ett strukturstöd enligt rådets förordning (EG) nr 1257/1999 om stöd från Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket till landsbygdens utveckling.

Målsättningen med stödåtgärden är att:

- säkerställa fortsatt markanvändning för jordbruksändamål och på så sätt bidra till att bibehålla en livskraftig landsbygd,
- att bevara det öppna landskapet och
- att bevara och främja hållbara jordbruksmetoder, som särskilt beaktar krav för skydd av miljön.

Stödet skall kompensera högre produktionskostnader och andra ogynnsamma produktionsförhållanden som de varaktiga nackdelarna i naturhänseende medför. De naturliga förutsättningar för att bedriva jordbruk på Åland medför högre odlingskostnader för de flesta grödor jämfört med många andra länder inom gemenskapen där jordbruk bedrivs.

Stödbeloppet som utgår till lantbrukaren är 200 euro per hektar odlad mark. Vid fastställande av stödbeloppet har hänsyn tagits till jordbrukarens kostnader och inkomstbortfall till följd av naturliga produktionsnackdelar och förpliktelser enligt miljölagstiftningen. Stödet betalas till lantbrukare som minst 3 hektar åkermark och som åtar sig att fortsätta med jordbruksverksamhet i minst fem år efter den första utbetalningen av stödet. Jordbrukaren skall använda sig av jordbruksmetoder som är förenliga med miljöskydd och bevarande av landskapet, särskilt genom ett hållbart jordbruk.

Finansieringsram 2000-2006, miljoner mark

	Totalt	EU	LS
LFA-stöd	113,4	29,5	83,9

5.3 Startstöd

Målsättningen med åtgärden är att underlätta för unga jordbrukare vid deras första etablering och därmed öka antalet nyetableringar och bidra till att medelåldern i det åländska jordbruket sänks. Målet är att det beviljas 10 stycken startstöd per år.

För att vara berättigad till startstöd skall jordbrukaren vara under 40 år, etablera sig som heltidsjordbrukare för första gången och bo på gården eller i dess närhet. Lantbrukaren skall ha grundläggande yrkesutbildning inom lantbruk och gården som lantbrukaren skall etablera sig på skall kunna visa långsiktig ekonomisk bärkraft. För att beviljas stöd måste lantbrukaren i sin produktion uppfylla vissa minimikrav gällande miljö, hygien och djurskydd. Stödet kan högst uppgå till 150.000 mk och stödet kommer att utbetalas till jordbrukaren i tre rater. Det finns dessutom möjlighet att bevilja ett räntestödslån uppgående till maximalt 600.000 mk där räntesubventionen kan uppgå till högst 5 procentenheter.

Finansieringsram 2000-2006, miljoner mark

	Totalt	EU	LS
Startstöd	9,2	4,6	4,6

5.4 Investeringar i jordbruksföretag

Under tidigare år har investeringsstöden till jordbruksföretag varit delvis finansierade över EG-budgeten. Den möjligheten finns kvar även för perioden 2000-2006, eftersom stödprogrammet regleras i samma rådsförordning som ovanstående lantbruksstöd. Landskapsstyrelsen har dock valt att koncentrera de EU-finansierade insatserna till några få stödformer och därför finansieras investeringsstödet helt med landskapsmedel för år 2000. Totalt är budgeten 6 miljoner mark för ändamålet år 2000.

Målsättningen är att bevilja stöd för lönsamma investeringar som leder till att produktionskostnaderna minskar, att produktionens omställs, förbättras eller effektiveras, att kvaliteten på de producerade produkterna förbättras, att miljön, de hygieniska förhållandena och djurens välfärd förbättras eller bevaras eller att en diversifiering av jordbruket främjas. Stödet kan beviljas i form av direkt bidrag eller räntestöd om högst 50% av godtagbara kostnader. Till unga lantbrukare under 40 år som genomför investeringar inom fem år efter etableringen kan bidrag om högst 55% utbetalas.